

La investigació a mans de la ciència

Els metges forenses tenen un paper clau quan es produeixen morts violentes, però majoritàriament la seva feina està relacionada amb persones vives

Text > MARTA RODRÍGUEZ i TURA SOLER, periodistes

Als forenses se'ls coneix per la seva relació amb la mort, perquè fan els aixecaments de cadàvers i les autòpsies, però la realitat és que almenys un 70 % de la feina dels forenses està relacionada amb persones vives: informes de lesions, pericials psiquiàtriques, incapacitacions... Sempre en funcions d'auxili als jutjats.

Un total de vint-i-nou professionals formen l'equip humà de la divisió gironina de l'Institut de Medicina Legal de Catalunya (IMLC): vint-i-tres met-

ges forenses, tres tècnics de patologia forense i tres administratives (dues de l'Administració de justícia i una secretària administrativa). La seva seu principal s'ubica dins l'edifici dels jutjats de Girona, a l'avinguda de Ramon Folch. Dels vint-i-tres metges forenses que exerceixen a les comarques gironines, setze són dones i set, homes. I la cap, subdirectora de la divisió de Girona, és Julia Miguel Vallés, la qual considera que l'eminent feminització de l'IMLC és un reflex de la feminització de la medicina en general i acaba arri-

bant a totes les especialitats. Els metges forenses, llicenciats en medicina i amb quatre anys de pràctiques (dos en hospitals i dos en instituts de medicina legal), estan sempre a disposició dels jutjats. Totes les hores dels 365 dies de l'any hi ha un forense de guàrdia.

La divisió gironina de l'IMLC està organitzada en quatre àrees: l'Àrea Sud, que engloba els partits judicials de Blanes, Sant Feliu de Guíxols i Santa Coloma de Farners; l'Àrea Nord, integrada pels partits de Figueres i la Bisbal d'Empordà; l'Àrea de Girona, i l'Àrea dels Pirineus, que engloba els jutjats de Ripoll, Olot i Puigcerdà. A cada seu judicial, els metges forenses assignats tenen un despatx des d'on passen les visites. L'únic servei centralitzat de l'IMLC de Girona és la sala d'autòpsies, dipòsit de cadàvers i laboratori, que està situat a l'edifici dels jutjats del carrer de Ramon Folch de Girona. Des de la seva entrada en funcionament el 2002, coincidint amb la creació de l'IMLC, es va enterrar definitivament el mètode de fer les autòpsies als cementiris i tanatoris, en espais poc funcionals, foscos i insalubres, que alguns dels actuals metges forenses encara han conegut i patit. Moltes anècdotes i situacions, de por i perill, d'aquella època llegendària, però molt propera, es recullen al llibre *El que m'han ensenyat els morts per entendre millor la vida*, les memòries de Narcís Bardalet, que va ser el primer cap dels forenses gironins.

A l'Institut de Medicina Legal de Girona hi ha espai (neveres) per em-

>> Comitiva judicial a l'escenari d'un crim a l'Escala, amb els forenses protegits amb EPI. (Foto: ACN. MARINA LÓPEZ.)

magatzemar dotze cadàvers. Aquest espai es considera suficient si no es produeix cap gran catàstrofe (l'entrada més massiva de cadàvers es remunta a l'any 2010, quan s'hi van dur de cop vuit cossos dels ancians de la Caritat d'Olot, que es van exhumar per comprovar si havien estat assassinats) i si els cossos hi estan el temps imprescindible abans de ser entregats als familiars per a la seva inhumació. S'han donat, però, casos excepcionals, en què algun cos ha passat mesos al dipòsit. És el cas de Manpreet Kaur, la dona índia que va ser assassinada el 24 de gener del 2012 a Olot, que va passar un any i vint-i-vuit dies al dipòsit, per embolics en la causa judicial que van fer que el jutjat no autoritzés incinerar-la abans. Per motius similars, el petit Caleb Hopkins, el nen que els seus pares van vetllar durant setmanes quan ja era mort, va estar tres-cents cinquanta-tres dies al dipòsit, fins que no se'l va enterrar en un nínxol de beneficència al cementiri de Girona. Als nínxols de beneficència s'acaben enterrant, quan ho ordena el jutjat, cossos que no ha reclamat ningú, que no han estat identificats, o bé quan els familiars no poden pagar un enterrament. Els morts NN (*no name*, 'sense nom') solen ser els que fan una estada més llarga al dipòsit, mentre els intenten identificar, cosa que a vegades no s'aconsegueix. Com la misteriosa noia trobada penjada l'agost del 2017 al galliner d'un mas de Sant Julià de Ramis. Al final, el jutjat va ordenar que se l'enterrés en un nínxol de beneficència.

La divisió gironina de l'Institut de Medicina Legal de Catalunya té vint-i-nou professionals, vint-i-tres dels quals són forenses

A Girona es fan una mitjana de cinc-cents vint autòpsies l'any. El 60% són morts per causa natural, tot i ser judicial. La resta són morts violentes: suïcidis, accidents o homicidis. Cada any, a l'IMLC de Girona es fan entre

>> Julia Miguel Vallés, subdirectora de la divisió de Girona de l'Institut de Medicina Legal de Catalunya. (Foto: TURA SOLER)

>> Els forenses Jordi Costa i Narcís Bardalet declarant a l'Audiència durant el judici per l'assassinat de quatre persones a Olot. (Foto: TURA SOLER)

seixanta o setanta autòpsies a suïcides. L'any 2020 es van comptabilitzar un total de seixanta-dos casos de morts per suïcidi. A Catalunya n'hi va haver cinc-cents quaranta-una.

L'autòpsia està encarrilada a esclarir les causes i circumstàncies de la mort, però sovint també és la base per identificar el difunt. Les tècniques principals són a partir de les empremtes dac-

tilars i l'ADN, més policials, o les dents, mètode més propi dels forenses. Per les dents es va identificar a principis d'any un gironí que va morir a casa seva per causa natural, però quan el van trobar ja estava en avançat estat de descomposició. Tot i que tenien la seva documentació i que res feia pensar que fos algú altre, la identificació s'ha de fer de forma oficial i amb una base científica.

>> Els científics i els forenses Anna Hospital i Narcís Bardalet amb la mòmia del Museu Darder que van inspeccionar. (Foto: TURA SOLER)

Van aconseguir una radiografia del dentista de la víctima, els forenses van fer la comparativa i el van poder donar per identificat.

Serien de mal comptar els casos i casos d'identificacions que han fet per mitjà de les dents a l'IMLC de Girona, entre les quals les de les víctimes del crim de Susqueda. Però les dents també poden servir per identificar un assassí. Va ser precisament una forense gironina, Anna Hospital, que també és dentista, que va participar en l'informe del primer cas a Catalunya d'un assassí identificat per les dents. Serafín Cervilla va ser condemnat per l'assassinat de la seva xicota el 1999 a Cervera perquè les seves dents coincidien amb les marques d'una queixalada que la víc-

tima tenia al pit. Va ser enganxat per les dents.

Per a la investigació criminal, a part de l'autòpsia, és clau l'aixecament del cadàver, en què els forenses tenen un paper clau. És vital estudiar el cadàver en relació amb l'entorn i recollir el màxim d'indicis *in situ*. Per exemple, Julia Miguel indica que «si se sospita que pot ser una mort d'origen tòxic, s'han de buscar les possibles fonts de tòxics a l'escena per analitzar-les i posar-les en reacció amb les substàncies que puguin aparèixer al cadàver». La inspecció de l'entorn és cabdal. «Un penjat sembla sempre un suïcidi, i has de comprovar que no sigui un

homicidi simulat. I si hi ha una nota, cal certificar que la lletra sigui de la víctima», reflexiona la subdirectora.

Cabdal va ser la feina dels forenses per esclarir el cas de la mare i les dues filles de Caldes de Malavella, trobades mortes pels volts de Nadal del 2007. La investigació policial assenyalava, i així ho van difondre, que es tractava d'un cas de doble infanticidi i suïcidi. Els forenses, amb ciència i paciència, van demostrar que totes tres havien mort intoxicades per monòxid de carboni, per una mala combustió de la llar de foc. Va ser clau l'observació per part dels forenses del color rosat de la pell de les difuntes, característica de la inhalació de monòxid. Les anàlisis del laboratori van confirmar el bon ull dels professionals.

Des de Girona, els forenses de l'IMLC han participat en casos d'investigació criminal de transcendència internacional, com el cas de Volker Eckert, el camioner que matava prostitutes arreu d'Europa. Per aquest cas, dues forenses gironines, Anna Figueres i Mònica Sánchez, van intervenir en un documental d'una televisió alemanya.

El paper del metge forense és clau en el moment de l'aixecament d'un cadàver i per recollir indicis en el lloc dels fets

No en va, per la seva tasca en investigació criminal els investigadors forenses són protagonistes de pel·lícules, sèries com *CSI* o novel·les. Julia Miguel apunta que està bé aquesta mediatització perquè dona visibilitat al col·lectiu, però reivindica que la seva feina va molt més enllà dels morts: «Se'ns posa un clixé molt en relació amb l'estudi de la mort, però en la nostra feina té molta transcendència tot allò que es fa sobre les persones vives», remarca.

Les dades avalen les paraules de la doctora. L'any passat van fer uns tres mil nou-cents reconeixements o valoracions de lesions per accidents de trànsit o accidents laborals i sis-cents setanta per violència sobre la dona, van emetre informes en relació amb quatre-cents cinquanta procediments d'incapacitació civil, i van fer vuit-cents vint-i-cinc ratificacions d'internaments psiquiàtrics. Ingressar algú de manera involuntària en una unitat psiquiàtrica és una mesura de privació de llibertat, i encara que ho hagi disposat un metge, necessita una ratificació judicial. I aquí és quan intervenen els metges forenses.

El 2020 també van fer sis-cents valoracions psiquiàtriques dins l'àm-

Tenen un paper destacat en el reconeixement de víctimes d'accident, violència sobre la dona o incapacitacions

bit de la instrucció penal. És quan se sol·licita que s'avalui la capacitat cognitiva i volitiva d'un subjecte (per si sabia què es feia quan va cometre el delicte) o també si està capacitat per declarar o fer la reconstrucció dels fets. Com va fer la doctora Julia Miguel a la veïna de Girona que el 30 de desembre de 2019 va matar la seva filla de deu anys. Es va concloure que estava en condicions d'explicar-se davant la comitiva judicial.

Els metges forenses tenen, doncs, una gran responsabilitat. El seu informe davant dels tribunals pot decantar la balança cap a la condemna o l'exoneració. «Som perits independents, imparcials, i, evidentment, cada vegada que emetem un informe estem sota jurament i obligació de dir la veritat, i només sobre la base de criteris científics», apunta Miguel, que recorda, però, que el seu informe «també està sotmès a contradicció amb altres perits».

Els forenses també intervenen, cada vegada més, en casos de demanades de paternitat. Van tenir un cas excepcional, que els va portar a exhumar Salvador Dalí per comprovar si era el pare de la figuerenca Pilar Abel. El resultat va ser negatiu. O el cas de les dues dones, germanes, que es va comprovar, en aquest cas sí, que eren filles del popular exalcalde d'Ogassa...

Hi va haver forenses gironins a Tailàndia, identificant víctimes del tsunami; a Madrid, pel cas dels atemptats de l'11M, i als Alps, identificant les restes dels passatgers de l'avió de Germanwings. A la sala d'autòpsies fins i tot hi ha hagut una mòmia del Museu Darder, que calia comprovar si era egípcia. No ho era. Dels casos d'investigació, sobre morts i sobre vius, dels forenses gironins se'n podrien fer llibres sencers. No pas de ficció. Pura realitat.

>> Les forenses Anna Figueras i Mònica Sánchez entrevistades per una productora alemanya pel cas de l'assassí en sèrie Volker Eckert. (Foto: TURA SOLER)

